

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 24 mars 1938 kl. 10 f. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående interpellationsinstitutets omformning och utbyggande.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 233 av herrar *Bagge* och *Anderson* i Norrköping hemställes, »att konstitutionsutskottet ville låta utreda frågan om interpellationsinstitutets omformning och utbyggnad samt till riksdagens kamrar härom framlägga förslag».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Interpellationsinstitutet är hos oss icke reglerat i grundlag, icke heller i de för riksdagens båda kamrar gemensamma reglementariska föreskrifterna utan endast i de av vardera kammaren för sig beroende ordningsstadgorna (20 §). Dessas bestämmelser om interpellationer, därstädes betecknade såsom »spörsmål», äro mindre utförliga än motsvarande regler i flertalet främmande länder, med vilka en jämförelse i denna fråga överhuvud taget är möjlig. Där göres ofta en för våra ordningsstadgor okänd skillnad mellan s. k. enkla frågor och interpellationer i inskränkt mening. Motionärerna framhålla nu lämpligheten av interpellationsinstitutets vidare utbyggnad hos oss bl. a. genom en motsvarande uppdelning av de nuvarande spörsmålen. Det är icke möjligt att på förhand med full säkerhet bedöma verkningarna av en sådan reform. Man torde emellertid kunna förvänta, att frågeinstitutet, om det från början får karaktären av en metod att från statsråden erhålla upplysningar i aktuella ämnen, skall bliva en nyttig utbyggnad av interpellationsinstitutet och ett värdefullt instrument för riksdagens kontrollmakt. Som utskottet redan år 1928 uttalade, bör en reform sådan som den nu ifrågasatta kunna genomföras utan grundlagsändring enbart genom ändringar i och tillägg till kamrarnas ordningsstadgor. Att en omdaning och vidare utveckling av interpellationsinstitutet i vidsträckt mening inom vissa gränser är möjlig inom ordningsstadgornas ram torde framgå av en inom utskottet upprättad, som bilaga till detta utlåtande fogad P. M. i ämnet, vilket utskottet får för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 22 mars 1938.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar *Reuterskiöld, Hallén**, *Strömberg, Gustaf Adolf Björkman, Sandegård, Bergman, Källman, Rahmn, Nils Andersson, Anders Andersson, Andrén, Lindskog, Andersson* i Ovanmyra, *Vougt, Lundqvist, Andersson* i Malmö, *Eriksson* i Toftered, *Nordström* i Torsby, *Hällgren* och *Mosesson**.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Hallén, Anders Andersson, Nordström* i Torsby och *Hällgren*, som anfört följande:

»Utskottet anser sig kunna förvänta att ett frågeinstitut 'skall bliva en nyttig utbyggnad av interpellationsinstitutet och ett värdefullt instrument för riksdagens kontrollmakt'. Uttalandet är ett ganska svagt förord för det ifrågasatta frågeinstitutet och vi ha icke funnit detsamma väl grundat, utan måste uttala vårt tvivel om värdet av den ifrågasatta utbyggnaden. Å ena sidan skola de s. k. enkla frågorna avse 'informationer', men ej vara av politisk natur. Å andra sidan synes man förvänta av dessa frågor och svaren härpå ett ökat politiskt intresse. De jämförelser, som man därvid gjort med liknande anordningar i vissa andra länder, synas oss icke här tillämpliga.

Härtill kommer, att den viktigaste förutsättningen för 'frågeinstitutet' angivits skola vara, att, sedan svar av vederbörande statsråd avgivits, ingen annan skall äga yttra sig utom frågeframställaren. Hur ett sådant förbud för ledamöterna att delta i en debatt skall komma att öka intresset inom och utom riksdagen för dennas arbete, är obegripligt. En dylik begränsning av överläggningen anse vi ej heller vara möjlig utan ändring av grundlag (R. O. § 52). Men någon sådan ändring har ej utskottet velat förorda. Det har tvärtom gjorts gällande, dels att debatt redan nu är förbjuden vid beviljande eller avslående av interpellations framställning, dels att om 'överläggning' förbjödes R. O. § 52 ej skulle vara tillämplig. Gent emot detta vilja vi framhålla, att om en ledamot — den frågande — får rätt att yttra sig, 'överläggning' härmed är påbörjad och att man då ej enligt nämnda paragraf kan hindra andra ledamöter att delta i denna överläggning. En helt annan sak är förbudet mot varje yttrande före avgörandet, om en interpellation får framställas eller ej.

Om sålunda överläggning icke grundlagsenligt kan i ordningsstadgorna på tänkt sätt förbjudas och utskottets majoritet jämväl avstyrker motionen så vitt fråga är om införande i grundlag eller reglementariska föreskrifter av det nya institutet, torde enligt vår mening ett genom ändring i kamrarnas ordningsstadgor infört frågeinstitut vid sidan av den i nämnda stadgors § 20 medgivna rätten att framställa 'spörsmål' icke hava någon härifrån skiljaktig uppgift att fylla.

Vi hava därför yrkat det utskottet måtte avstyrka motionen, så vitt den faller under utskottets behörighetsområde och i övrigt icke göra något uttalande om densamma.

Vi hemställa, att riksdagen måtte avslå motionen nr 233 i andra kamraren.»

Bilaga.

P. M.**angående interpellationsinstitutets omdaning.**

Interpellationsinstitutet är hos oss icke reglerat i grundlag och icke heller i de för riksdagens kamrar gemensamma reglementariska föreskrifterna. En bestämmelse i ämnet inflöt redan från början i andra kammarens arbetsordning av år 1867; motsvarande regel infördes däremot först år 1912 i första kammarens ordningsstadga. De i anslutning härtill i 20 § i kamrarnas nya ordningsstadgor av år 1933 upptagna, identiskt lika föreskrifterna om interpellationer lyda sålunda: »Åskar utom föredragningslistan ledamot av kammaren att få till ledamot av statsrådet framställa spörsmål, skall han avlämna detsamma skriftligen uppställt och av bestämt innehåll. Kammarren beslutar, utan föregående överläggning, huruvida spörsmålet må framställas eller icke. I förra händelsen låte talmannen vederbörande statsråd ofördröjligen undfå del av spörsmålet.»

Vid 1928 års riksdag väcktes förslag syftande till interpellationsinstitutets omdaning på sådant sätt, att detta bättre än hittills skulle kunna fylla sin uppgift som organ för politisk kontroll, snabb information och utvecklande av ett förhållande mellan regering och riksdag, som kunde stärka regeringsmaktens ställning på parlamentarisk grundval. Motionerna avstyrktes av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 18) och avslogos av riksdagen. Utskottet anförde bl. a., att behov icke förefunnes av interpellationsinstitutets reglering i grundlag; med vissa begränsningar kunde en omdaning av institutet genomföras utan grundlagsändring genom ändringar enbart i kamrarnas ordningsstadgor.

Även den nu förevarande motionen II: 233 syftar till en vidare utbyggnad och effektivisering av interpellationsinstitutet. Härför ifrågasätta motionärerna emellertid icke under alla förhållanden grundlagsändringar utan framhålla, att syftemålet även kunde tänkas nås antingen genom tillägg till reglementariska föreskrifter för riksdagen eller genom ändringar i kamrarnas ordningsstadgor.

Tänkes interpellationsinstitutet kombinerat med ett dagordningsinstitut — något som ofta är fallet utomlands — är grundlagsändring erforderlig. Ett dagordningsbeslut torde nämligen vara oförenligt med §§ 90 och 107 regeringsformen samt § 57 riksdagsordningen. Frågan om införande av ett dagordningsinstitut i vår författning har emellertid nyligen i justitiedepartementet gjorts till föremål för en utredning (Statens off. utredningar 1935: 21), som utmynnade i ett avstyrkande av detta instituts införlivande med svensk statsrätt. Förslag härom har icke heller framställts i motionen.

Plikt för ledamot av statsrådet att i denna sin egenskap besvara en interpellation kan icke heller skapas genom bestämmelser i de av riksdagens kamrar enbart beroende reglementariska föreskrifterna eller ordningsstadgorna. Införandet av en sådan svarsplikt har icke heller ifrågasatts i motionen.

Vid en i motionen antydd uppdelning av de nuvarande »spörsmålen» (interpellationerna) i s. k. enkla frågor och interpellationer i inskränkt mening tänka sig motionärerna möjligheten av yttranderättens begränsning vid de

förras men ej vid de senares slutliga behandling i kamrarna. Motionärerna synas härvid utgå från den uppfattningen, att en dylik begränsning av yttranderätten är möjlig utan grundlagsändring. Riktigheten av denna åsikt har emellertid bestritts. Denna senare mening stödjer sig på föreskriften i § 52 stycke 1 riksdagsordningen om yttranderätten i kamrarna. Den förra meningen åter utgår från en annan tolkning av grundlagen och anknyter dessutom till ordningsstadgornas bestämmelser om interpellationer, enligt vilka vederbörande kammare utan föregående överläggning beslutar om ett spörsmål får framställas eller icke, något som skulle visa, att yttranderätten i dessa fall kan begränsas under förutsättning att spörsmålen framställas utom föredragningslistan.

Skillnaden mellan enkla frågor och interpellationer kan i korthet angivas så, att de förras syftemål är informatoriskt, medan de senares är politiskt. På den grund är i utlandet yttranderätten ofta på särskilt sätt begränsad vid behandlingen av enkla frågor i motsats till interpellationer och kan endast en interpellationsdebatt avslutas med ett dagordningsbeslut.

Vid en uppdelning av de nuvarande »spörsmålen» i enkla frågor och interpellationer måste ett kriterium på skillnaden dem emellan uppställas. Detta skulle kunna ligga däri, att de enkla frågorna (utan motivering) med hänsyn till sin karaktär direkt ingåves till kammarens kansli för befordran till vederbörande statsråd, medan interpellationens i egentlig mening framställande liksom de nuvarande spörsmålen medgäves av kammaren själv och en interpellation först därefter genom talmannen befordrades till vederbörande statsråd.

Liksom kamrarna redan nu i vissa fall hava särskilda sammanträden enligt ordningsstadgorna för ärenden, varom i § 56 riksdagsordningen sägs, varvid annan fråga ej får förekomma, synes man vid en utbyggnad av interpellationsinstitutet kunna taga under övervägande lämpligheten av särskilda sammanträdens anordnande för besvarande av enkla frågor och interpellationer. Sådana sammanträden kunde tänkas utlysta exempelvis var fjortonde dag å vissa bestämda veckodagar t. ex. torsdager eller fredagar. I sådant fall borde talmannen redan vid riksdagens början lämna meddelande härom. I omedelbart samband med dylika särskilda sammanträden, kunna bordläggningssammanträden tänkas hållna.